
SPELLEN EN TAAL IN HET BASISONDERWIJS

Hendrik Cornilly

Even voorstellen... Het *Vlaams Spellenarchief* is een vzw die het bord- en gezelschapsspel op alle mogelijke manieren wil promoten.¹ Om aan die doelstelling te kunnen voldoen, verzorgen we² een aantal activiteiten:

- publicatie van de gids gezelschapsspellen met recensies van meer dan 1150 spellen;
- publicatie van themabrochures: taalspellen, kleuterspellen, motorische vaardigheden, spellen & mavo, wiskunde & spellen,...;
- coördinatie van de spellenclubs in Vlaanderen (reeds 13 over alle Vlaamse provincies);
- begeleide tentoonstellingen voor een breed publiek in de herfst;
- doelgerichte voordrachten en lezingen het hele jaar door;
- beheer van het eigenlijke *Spellenarchief* met ± 2000 spellen;
- vertalen van buitenlandse spelregels;
- uitgebreide activiteiten op Internet: informatie over voordrachten, spellenclub, selectielijsten, links naar andere sites over de hele wereld en meer dan 260 vertalingen van vooral Duitse spellen;
<http://user.online.be/~pnotebaert>
E-MAIL: piet.notebaert@pandora.be
- testcentrum voor nieuwe spellen van Vlaamse auteurs;
- extern jurylid voor de *Deutscher Spiele Preise*;
- en heel veel leuke testavonden...

De verschillende soorten taalspellen die in het *Spellenarchief* aanwezig zijn, willen we in deze bijdrage op een overzichtelijk manier aan u voorstellen. Per rubriek – de indeling is uiteraard voor verandering vatbaar – geven we een aantal voorbeelden van spellen. Bij elk spel staan achtereenvolgens vermeld: titel, uitgever, richtprijs in BEF, beschikbaarheid³, en de leeftijd waarop het spel aangeleerd kan worden. Alle vermelde spellen staan uitvoerig beschreven in de *Gids Gezelschapsspellen*, een jaarlijkse uitgave van de vzw *Vlaams Spellenarchief*.⁴

1 WAAROM SPELLEN IN DE LES NEDERLANDS?

Taal is een gezelschapsspel...

Taal deelt mee, spreekt, vraagt, reageert en speelt op situaties in. Taal schept een band en brengt mensen samen. Taal kan echter ook misleiden, de andere op een dwaalspoor zetten en een winnaar aanduiden. Al deze facetten komen ook in een goed gezelschapsspel voor. Wat is er immers leuker dan te beseffen dat je eigen creativiteit en capaciteiten ervoor gezorgd hebben dat je het spel wint? Een spel waarbij je

volledig afhankelijk bent van externe factoren wordt slechts één keer gespeeld. Spellen waarbij je het gevoel hebt dat je zelf iets kan forceren, liggen bovenaan in de kast. Misschien kent daarom iedereen wel het spel **TAAL**?

Spelen in de les...

Heel wat spellen trainen of ondersteunen een belangrijke deeltaak in het taalonderwijs. Iedereen wijst **SCRABBLE** aan als het prototype taalspel. Terecht. Maar er zijn nog veel meer spellen die op één of andere wijze in de lessen taal hun nut kunnen bewijzen. We proberen u niet te overtuigen om elke week een taalspel in de klas te spelen. Wel geven we u een aantal tips, ideeën en suggesties om bepaalde vaardigheden op een ludieke, speelse manier in uw klas uit te proberen.

2 LETTER-, SPELLING- EN WOORD-LEERSPELLEN

Bij deze spellen is het hoofddoel: het bijleren, ontdekken en inoefenen van nieuwe taalinzichten en leerstofonderdelen.⁵ In de eerste groep spellen gaat het voornamelijk om het leren van de letters en het inoefenen daarvan door middel van eenvoudige beeld-letterkaartjes. De tweede groep spellen legt de nadruk op het juist leren spellen van woorden en werkwoorden. In de derde groep worden nieuwe woorden aangebracht en speelt vooral de inhoudelijke betekenis een belangrijke rol.

2.1 Beginnend lezen

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Associëren Woord & Beeld	Clementoni	100	rommelmarkten	5-8 jaar
Boggle Junior	Parker	595	België (algemeen)	5-8 jaar
Het eerste lezen	Ravensburger	525	België (algemeen)	5-8 jaar
Ik leer lezen	Jumbo	639	België (algemeen)	5-8 jaar
Ik leer lezen abc	Jumbo	450	België (algemeen)	5-8 jaar
Letters lezen	Jumbo	300	België (algemeen)	5-8 jaar
Logica	NN Stempel- & LMF	990	België (gespecialiseerd)	kleuters
Score	NN Stempel- & LMF	1872	België (gespecialiseerd)	5-8 jaar

2.2 Spelling-spellen

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Taaldomino (spelling)	NN Stempel- & LMF	1220	België (gespecialiseerd)	9-12 jaar
Taalkwartetten	NN Stempel- & LMF	1498	België (gespecialiseerd)	9-12 jaar
Werkwoordenspel	NN Stempel- & LMF	1510	België (gespecialiseerd)	9-12 jaar

2.3 Woord-spellen

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Beeldkwartetten	NN Stempel- & LMF	1590	België (gespecialiseerd)	9-12 jaar
Contrasta	NN Stempel- & LMF	1100	België (gespecialiseerd)	kleuters
De kleine Smart Kids (2-3; 3-4; 4-5; 5-6 jaar)	Ravensburger	185	België (algemeen)	kleuters
Smart Kids (8-12 jaar)	Ravensburger	190	België (algemeen)	9-12 jaar
Van Dale Jeugd	Jumbo	1299	België (algemeen)	9-12 jaar

3 MET LETTERS WOORDEN VORMEN

Hier wordt met letters gespeeld en gespeld. Bij de SCRABBLE-varianties beschikken de spelers elk over een aantal letters. Daarmee moeten ze meestal woorden vormen die in kruiswoordvorm op een speelbord gelegd worden. In andere gevallen is het de bedoeling om zoveel mogelijk woorden te vinden uitgaande van de eigen lettervoorraad. Daarbij kunnen eventueel tal van voorwaarden gesteld worden.

3.1 Scrabble-varianties

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Kreuzwortspiel	FX Schmid	600	Duitsland	9-12 jaar
Scrabble	Spear's Games	999	België (algemeen)	13-15 jaar
Scrabble Junior	Spear's Games	799	België (algemeen)	5-8 jaar
Scrabble kaarten	Spear's Games	299	België (algemeen)	9-12 jaar
Stapelwoord	MB	995	België (algemeen)	9-12 jaar
Take Two!	FX Schmid	295	Duitsland	9-12 jaar

3.2 Boggle-variaties

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Alphabet	Jumbo	195	België (hier en daar)	5-8 jaar
Boggle	Parker	419	België (algemeen)	9-12 jaar
Rolwoord	MB	225	België (hier en daar)	9-12 jaar
Rummikub Woord	Goliath	795	België (algemeen)	9-12 jaar
Script-o-gram	Jumbo	349	België (hier en daar)	9-12 jaar
Woord Yahtzee	MB	499	rommelmarkten	9-12 jaar

3.3 Andere

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Dobbelwoordbouw	NN Stempel- & LMF	1020	België (gespecialiseerd)	9-12 jaar
Word-Whiz	EG Spiele	750	Duitsland	9-12 jaar

4 WOORDEN ZOEKEN...

Bij al deze spellen is de hoofdplicht: het vinden van een welbepaald woord. De informatie die daarvoor ter beschikking staat, kan echter sterk variëren van spel tot spel. Vandaar een verdere opdeling van deze uitgebreide groep spellen.

4.1 ... met een bepaalde beginletter

Uitgaande van een thema, voorwaarde of figuur worden woorden gezocht met een welbepaalde beginletter.

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
1000 woorden	Ravensburger	269	België (algemeen)	5-8 jaar
Eureka	Nathan	1995	België (hier en daar)	9-12 jaar
Kaleidos	EG Spiele	955	Duitsland	13-15 jaar
P van...	Ravensburger	395	België (hier en daar)	9-12 jaar
Pazazz	Spear's Games	1099	België (hier en daar)	9-12 jaar
Pim Pam Pet	Jumbo	239	België (algemeen)	9-12 jaar

4.2 ... door vragen te stellen

Door het gericht stellen van vragen probeert een speler zoveel mogelijk informatie over een woord te verzamelen. De tegenspelers antwoorden daarbij meestal enkel met ja of neen.

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Ben ik een banaan?	Jumbo	420	België (algemeen)	5-8 jaar
Galgje	MB	525	België (algemeen)	9-12 jaar
Galgje (elektronisch)	MB	898	België (algemeen)	9-12 jaar
Wat is het?	Ravensburger	279	België (algemeen)	9-12 jaar
Woordduel	Jumbo	599	België (algemeen)	9-12 jaar

4.3 ... door een tekening of uitbeelding

Woorden zoeken en raden is ook hier de boodschap. Een speler vertrekt in dit geval enkel van een tekening, een uitbeelding of de mimiek van een medespeler. Taal en visualisatie worden hier gecombineerd.

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Backtalk	Jumbo	370	België (algemeen)	9-12 jaar
Barbarossa	ASS	790	Duitsland	9-12 jaar
Barbarossa Junior	ASS	890	Duitsland	9-12 jaar
Gebarentaal	Parker	1650	België (hier en daar)	9-12 jaar
Phantasia in Kinderhand	Gold Sieber Spiele	350	Duitsland	9-12 jaar
Pictionary Junior	MB	945	België (algemeen)	9-12 jaar
Rätsel Turm	FX Schmid	320	Duitsland	9-12 jaar
Teken het maar	Jumbo	995	België (hier en daar)	9-12 jaar

5 ASSOCIATIE- EN IMPROVISATIESPELLEN

Deze woord- en taalspellen spelen 'echt' met taal: durven spreken, associëren, omschrijven, verzinnen en improviseren komen hier ruimschoots aan bod. Taal is bij deze spellen het belangrijkste spelmechanisme. Enkele van de vermelde spellen zijn pas vanaf het secundair onderwijs echt bruikbaar. Ze worden toch in de lijst opgenomen omdat ze ideeën bevatten die ook al vanaf de derde graad lager onderwijs uitgeprobeerd kunnen worden.

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Brainstorm	Parker	1950	rommelmarkten	> 16 jaar
Carabistouille	Hibou	1599	België (hier en daar)	> 16 jaar
Ecco	Moritz Egetmeyer	825	België (gespecialiseerd)	13-15 jaar
Ein Solches Ding	FX Schmid	441	Duitsland	13-15 jaar
Habitat	Moritz Egetmeyer	825	België (gespecialiseerd)	9-12 jaar
Hot Potato	Jumbo	599	België (algemeen)	9-12 jaar
Il était une fois...	Junior Collection	1450	rommelmarkten	5-8 jaar
Il était une fois...	Trident Inc.	399	België (gespecialiseerd)	13-15 jaar
Morenà	Moritz Egetmeyer	950	België (gespecialiseerd)	13-15 jaar
Orca	Moritz Egetmeyer	320	België (gespecialiseerd)	9-12 jaar
Persona	Moritz Egetmeyer	950	België (gespecialiseerd)	13-15 jaar
Quisine	Moritz Egetmeyer	825	België (gespecialiseerd)	9-12 jaar
Saga	Moritz Egetmeyer	575	België (gespecialiseerd)	9-12 jaar
Telepathy	Fun Connection	599	België (hier en daar)	9-12 jaar

6 GEEN 'ECHTE' TAALSPELLEN

Zoals al in de inleiding gezegd: taal is zowat in elk gezelschapsspel van groot belang. Toch zijn er enkele niet-zo-meteen-echte-taalspellen waarbij taal- en woordgebruik een heel belangrijke rol spelen. Hieronder enkele voorbeelden.

6.1 Raadselspellen

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Mindtrap	Spear's Games	970	België (hier en daar)	13-15 jaar

6.2 Quizspellen

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
'n Kwestie van weten	MB	1580	België (hier en daar)	9-12 jaar
Trivial Pursuit (voor kinderen)	Parker	1375	België (algemeen)	5-8 jaar

6.3 Andere

TITEL	UITGEVER	RICHTPRIJS (IN BEF)	BESCHIKBAARHEID	LEEFTIJD (VANAF ...)
Visionary	Schmidt Spiele	799	België (hier en daar)	9-12 jaar

NOTEN

- 1 Een meer uitgebreide versie met een korte beschrijving van elk gezelschapsspel is verschenen in *Vonk* 28/3 (jan.-feb. 1999), p. 45-62.
- 2 **MEDEWERKERS** van het Vlaams Spellenarchief: Piet Notebaert, Hendrik Cornilly, Ans Loncke en Peter Vosters. Suggesties, vragen en opmerkingen zijn steeds welkom bij Piet Notebaert en Hendrik Cornilly die verantwoordelijk zijn voor het onderwijs.
Adres: Vlaams Spellenarchief vzw, p/a Piet Notebaert, Brugeoisestraat 11, 8310 Brugge (Assebroek), tel. (050)35 93 07, E-MAIL piet.notebaert@pandora.be.
- 3 Nuttige adressen in verband met de beschikbaarheid van 'minder bekende' spellen:
 - Spellen van de Noord-Nederlandse Stempel- & Leermiddelenfabriek (= NN Stempel & LMF) zijn enkel te koop in de didactische vakhandel, onder andere bij Baert nv, Essenestraat 16, 1740 Ternat, tel. (02)583 56 56, fax (02)581 02 82.
 - Spellen van Moritz Egetmeyer worden in België verdeeld via het 'Institut Belge de Kinésiologie' te Brussel, tel. (02)625 26 86.
 - Duitstalige spellen worden het best aangeschaft via één van de volgende postorderbedrijven (heel vlotte én goede levering!):
 - Magnus Spiele, Postfach 1644, D-68506 Viernheim, tel./ fax 00-49-6204-73264
 - Games & Kites, Untergasse 6, D-61200 Wölfersheim, fax 00-49-6036-5925
 - Spiel-Teufel, Eisenhutweg 10, D-70374 Stuttgart, fax 00-49-711-5360 716
 - Adam Spielt, Königsberger Straße 10, D-61169 Friedberg, fax 00-49-6031-63761
 - Die Spieleschachtel, Im Förstlen 2, D-72555 Metzingen, fax 00-49-7123-20732
- 4 De *Gids Gezelschapsspellen* kan besteld worden door overschrijving van 500 BEF op rekeningnummer 001-3249884-72 van de vzw Vlaams Spellenarchief, Brugeoisestraat 11, 8310 Brugge (Assebroek), met de vermelding '1 ex. spelgids'.
- 5 Net zoals er in het Nederlands veel eenvoudige spellen bestaan om kinderen vertrouwd te maken met letters, spelling en woorden, zo bestaan er ook heel wat spellen die hetzelfde doen om een andere taal aan te leren.